

Lejla Smajlović,
učenica II razreda Ekonomske škole u Zenici
Druga nagrada na konkursu Fonda "Bošnjaci" Sarajevo

Mirna julska večer prekrila je Sarajevo. U domu porodice Šadinlija, za stolom sjede su dva dječaka; Salih od šest, Hasan od sedam godina, žena u tridesetim sa novorođenčetom na prsima a u invalidskim kolicima sjedi Mesud, prosijeda ljudina zelenih očiju i širokih ramena.

Mesud Šadinlija, izdanak stare bošnjačke loze koja je iz Šama u Bosnu došla u vrijeme izgradnje najstarijih bosanskih munara, zagledan u mjesec koji, u tišini, brodi iznad usnulih kuća, prozbori: - Pogledajte djeco ovu mjesečinu. Pogledajte kako se svjetlo razasipa po Sarajevu, kao zlatan prah. Sjednite babi u krilo i pogledajte.

Mesud otvara prozor. Prozor škripi. Djeca se, plješćući dlanovima, smiju blistavoj mesečevoj pozlati.

Nakon duže šutnje Mesud izusti: - Čujete li kako cvrčci u poljima pevaju?

- Čujemo, babo.

- Prije dvanaest godina, noć slična ovoj pala je, kao crna šamija, preko fočanskih mahala, šedrvana i munara. Vaš dedo Salih, moj babo - pričao sam ja vama često o njemu - sjedio je baš ovako pored prozora, kao ja. Mi, kućna čeljad sjedili smo za sofrom, ganjajući po sahanima posna, trunjava i neslana zrna pirinča, osluškujući grmljavinu granata koje su, malo po zemlji, malo po nebu, raznosile naš lijepi grad. Moja majka, visoka mršava žena u četrdesetim godinama koju vi nikada niste upoznali, trzala se na svaku eksploziju i jurila do bešike da umiri svoju sestru Melihu koja bi, nakon svakoga treska, stala plakati. Babo je sjedio uz prozor i nakon svake granate raportirao čija kuća je upravo u plamenu, i samo bi se, ne podižući glasa, obratio majci koja je sve to jedva podnosila: - Ženo, ne prepadaј mi djecu!

Bol mi je tada, poput sečiva noža, sijevao u prsima. Mislio sam da će ta bol prestati ako se napijem vode... Eh... Dok sam se na olovnim nogama gegao prema česmi, na kućna vrata se sruči lavina udaraca.

- Otvorite ili provaljujemo!

Majka, ne mogavši se valjda dočepati nikakvog pouzdanijeg oslonca, čvrsto zagrlila Melihu. Čujem je, u sebi uči Fatihu, preklinjući babu očima da ne otvara. On je, uprkos njenim nijemim molbama, ustao.

- Ne brini, stara... – promrmlja glasom koji više nie bio njegov glas. - Ne može se pobjeći od sudbine, otvorit ćemo im.

Prvi put u životu u njegovim očima sam naslutio suze. Prije nego što im je prišao, vrata su se, tjerana kundacima i vojničkim čizmama, otvorila. Dva bradata čudovišta u vojničkim uniformama stvoriše se isprad nas. Majka zavrišta i sa Melihom u naručju, poče da uzmiče. Jedan od bradonja joj se primače i grubo je povuče za ruku. Meliha joj ispade iz naručja i dade se u plač. Otac se pokrenu u namjeri da odgurne pridošlicu, da stane između njega i majke, ali ga puščana cijev drugog bradonje, naslonjena na babin znojavi potiljak, zaustavi prije nego što je načinio i jedan koračaj.

- Milutine, vodi je! - povika onaj što je na babinom potiljku držao cijev.

Majka je jecala. I ja sam plakao, što je u zlikovcu koji je držao babu na nišanu probudilo zastrašujući bijes. Obrušio se na mene, povukao me za kosu, oborio na pod i počeo udarati šakama. Dok me je otac pokušavao odbraniti, Milutin je izveo iz kuće moju majku koju nikada više nisam vidio.

Bradonja nas je izveo u avliju, a onda nas, prijeteći puškom, ugurao u nekakav crven kombi koji je zaudarao na krv.

Meliha je ostala u kući, a majka je - ko zna gdje.

Vozili smo se petnaestak minuta, a onda su nas istovarili pored mutnog plićaka nad kojim su se uzdizali samo gluha ponoć i drinski most. Nebo je bilo posuto zvijezdama, lišće je, u mraku, treperilo milovano mlakim povjetarcem.

Kraj rijeke, na kamenju, sjedilo je ili stajalo stotinjak ljudi koji su na ovo mjesto, po svemu sudeći, dovedeni kao i mi. Dok sam među siluetama pokušavao razabrati neki meni poznat lik, kraj nas se, kao da s neba pade, stvori Jovan Miletić, naš komšija, predratni profesor geografije, koji je dugo vremena slovio kao jedan od najboljih babinih prijatelja.

- Šta je Šadinlije? - upita sijevajući očima. - Sutra vam valja na onaj svijet, pa se prepali, ha? Ne sikirajte se, neće to vas boljeti.

- Jovane, mene ubij, ali dijete mi poštedi - progovori otac.

- Ne mogu, Salih. A pravo da ti kažem, i neću. Vi ste balije i vas treba pobiti.

Ćutali smo i u sebi molili Boga da nam da snage. Bila je to najduža noć u našim životima.

- Beba mi umire od gladi, treba mi mlijeka! - povika neka od žena nadjačavajući svojim glasom vodin huk.

Jovan joj priđe sa puškom u ruci, nasloni usta cijevi na bebinu glavu i opali.

- Da se maksum ne pati - reče i obuze ga grohotan smijeh.

Otac me zagrlji i, sokoleći me da zaspim u njegovome krilu, reče da ćemo svi mi, već sutra, ako Bog da, biti na nekom mjestu boljem od ovog. Znao sam šta hoće da mi kaže. Nisam se mogao smiriti. Majka mi je neprestano bila pred očima. Čim bih zažmurio, vidio bih je kako doji Melihu nagnuta preko bešike, i ta mi slika nije dala zaspiti.

Tu, nadomak nas, čula se Drina. Noć se odužila. Putem iznad mosta ponekad bi prošao neki automobil iz kojeg su se orile četničke pjesme. Ponekad bi se začuo plač djeteta ili uzdah nekoga bolesnika... Nedugo zatim, odjeknuo bi pucanj, a onda bismo čuli kako tijelo, poput bukovog trupca, pada u vodu...

Gledao sam u siluetu očevog lica. Lomio je prste. S vremena na vrijeme ispustio bi uzdah, dubok i bolan.

- Babo!

- Spavaj!

- Babo, preživjet ćemo mi ovo... zbog Melihe i majke.

Nasmiješio se, valjda da ja ne primjetim njegov strah.

Pokušao sam zaspati, ali mi nije dala slika Melihinih pelenica i majke koju Iblisovi sinovi oodvode, ko zna kud...

Osvanuo je novi dan. Bože, oprosti mi, ali bilo je to jedno od najljepših jutara u mom životu! Sunce je prosipalo sjaj po tirkizno plavoj vodi na kojoj bi se često stvorila mrlja crvene boje. Ptice su pjevale na sav glas i slijetale do nas u nadi da ćemo ih nahraniti. Jedan dedo, sijede kose i žutih, bolesnih očiju koji je, sjedeći do nas, prećutao čitavu noć, iz džepa svoga kaputa izvadi komad hljeba, izmrvi ga i baci vrapčićima. Vidjevši da ga promatram, dedo se nasmiješi pokazujući u ustima jedan jedini zub. Meni i ocu ponudi komadić hljeba. Nisam imao snage da ga odbijem. Otac, zamišljen, nije ni primjetio da ga dedo časti hljebom...

Uzeo sam hljeb i zahvalio se. Dedo se nasmiješi i nastavi šutjeti... Ptice koje su pjevale ispred nas i prosile za još koji komadić hljeba razbježaše se kada Jovan izađe iz šatora i počne pucati u vazduh, a onda povika: - Hajmo, balije, u kolonu jedan po jedan, hajmo muškarci, ustajte, idemo da se kupamo.

Muškarci ustadoše, žene počеше da plaču, mole, i dozivaju imena sinova, muževa, očeva, braće, amidža. Poredaše nas u kolonu i povedoše na drinski most.

- Mesude, bježi čim ugrabiš priliku - šapnu otac.

Nisam znao kako da bježim kad su bradati smradovi bili svuda oko nas. Stajali smo na mostu. Grupa od nas dvadesetak muškaraca stajalo je u koloni. Čekali smo da se izvrši naša sudbina... Bože, ja ne želim umrijeti od ruke ovih zlikovaca. Gospodaru moj, pruži mi još jednu priliku, ja hoću da nađem majku i sestru, jer ne mogu sebe naći ako ne nađem njih.

Dedo, onaj što mi je dao komad hljeba da nahranim ptice, stajao je prvi u redu za klanje. Odvojili su ga metar ili dva od kolone, a zatim ga mesarskim nožem - zaklali. Pokušao sam oboriti pogled ali nisam mogao... Staračke oči pogledale su me još jednom dok sam se prisjećao očevih riječi „Mesude, bježi“.

Dva čovjeka su bila između mene i oca. Čas sam gledao u oca, čas u Drinu. Dok sam se grozničavo pitao šta da radim, red je došao na oca. Iz kolone ga je izdvojio komšija Jovan, njegov najbolji prijatelj. Jovan izvadi kamu i, gledajući u mene, zareža: - Izvucite pouku iz ovoga, balije, ovako ćete svi završiti.

Drhtao sam kao prut. Otac pogleda u mene i nasmiješi se, posljednji put. Gospodaru moj, zašto on, zašto svi mi. Zašto ćemo mi pomrijeti, a ove zvijeri da nastave živjeti. Nisam mogao da gledam kako ga ubijaju, okenuo sam glavu... Još jedan čovjek, onda sam na redu bio ja. Pogledao sam u ogradu mosta. Nije bila mnogo visoka, dala se preskočiti. Pogledao sam u onu grupu četnika koji su nas ubijali. Dok su kasapili čovjeka ispred mene, osjetio sam jaku nervozu u stomaku.

Kao da sam dobio krila.

- Mesude, bježi! - čuh babu kako mi dovikuje iz Dženneta.

Skočio sam i čuo pucanj... Neki od bradonja pogodio me je u nogu. Pucali su na mene i dalje, ali promašili su svaki put. Pao sam u Drinu, zaronio i pod vodom ostao okruglu minutu.. Noga me boljela.

Grčevi su mi gužvali mišiće u krvavoj Drini, hladnoj kao led. Pustio sam da me voda nosi. Nisam znao gdje završiti.

Voda me je pronosila pored naših zapaljenih i njihovih netaknutih sela. Molio sam Boga da me ne vide. Želio sam da dođem do naših ljudi. Ne znam koliko je vremena prošlo prije nego što sam daljini vidio grupu momaka u farmericama i „adidaskama“, naoružanih puškama i grupicu žena pod šamijama. Bio sam spašen. Bar zasad. Počeo sam da im mašem, da zovem u pomoć. Mladić koji je bio najbliže obali okrenuo se i vidio me. Skočio je i doplivao do mene.

- Jesi li naš? - bilo je prvo pitanje.
- Jesam, sad su mi oca ubili - rekoh.

Odnijeli su me u neku kućicu gdje sam zaspao. Kada sam se probudio, bio je mrak. Noć je opet prekrila Foču i opet se čula isti pucnjava. Kada sam, napokon, ustao vidio sam neku bolničarku kako briše suze i nekog doktora koji je sjedio spuštene glave. Otkrio sam se da vidim šta mi je s nogom. Nogu više nisam imao...

- Naspavaj se, sutra će sve biti bolje - promrlja doktor i izađe iz kolibice.

Prevrtao sam se čitavu noć i plakao. Pitao sam se šta je bilo sa svim onim ljudima koji su ostali pod mostom. Gdje su sada moja majka i Meliha. S prvim pijevcima u kolibu je ušao doktor i rekao da je po mene došla moja nova porodica.

- Pošto nemaš ni oca ni majku, oni te vode sa sobom - reče.

Ustao sam i pomažući se štakama otišao do vrata. Žena u dimijama i čovjek u tridesetim godinama stjali su i čekali da me vode. Znao sam da se jedino tako mogu spasiti, ali... Mama! Meliha! Šta je s njima? Ušli smo u neki stari auto i vozili se nepoznatim putevima. Zaspao sam i sanjao noć kada su nas odveli. Sanjao sam svoju sestricu koja me zove sebi i majku koja mi nudi čašu mlijeka. Spavao sam dugo. Dovoljno da ne vidim i ne čujem šta se oko mene dešava...

Kada sam se probudio, pogledao sam u čovjeka i ženu koji su me doveli ovdje. Žena mi pruži ruku

- Ja sam Mirsada, tvoja nova majka. Kako si? – upita.
- Dobro sam - rekoh.
- Ovo je tvoj novi otac Murat, nadam se da ćeš se lijepo slagati i s njim.
- Gdje smo sada - upitah.
- U Njemačkoj smo.

Nakon pola sata zaustavili smo se ispred neke kuće. Izašli smo iz automobila. Ušli smo u kuću, pokazali su mi gdje mogu da ostavim stvari i da odmorim.

Sada sam imao sve, ali nešto mi je falilo. Na televiziji sam gledao šta se dešava u Bosni, ali na toj televiziji sve je izgledalo nekako drugačije. Navikavao sam se na nove roditelje, vremenom sam upoznao i nove prijatelje. Mirsada i Murat su mi na neki način uspjeli zamjeniti majku i oca.

Prolazili su dani, mjeseci i godine. Kada sam prilično narastao i završio školu, kada je prestao i rat u Bosni, zazvonio je telefon...

- Molim - javio sam se.
- Ko je to? - ču se dječiji glas na drugoj strani telefona.
- Mesud je izvolite - rekoh. Čuo se tihi jecaj u slušalici telefona.
- Mogu li vam pomoći?
- Ja sam...
- Ko si ti?
- Tvoja sestra, Meliha...
- Ti si...?
- Ja sam, braco. Kod tetke Naile sam već 7 godina, mislile smo da si ti poginuo, ali saznale smo da si živ i da si u Njemačkoj. Dođi po mene braco, molim te!
- Kako si? Gdje je mama, je li živa?
- Dobro sam, za mamu se ne zna, pričalo se da je bila u ženskom logoru „Partizan“ i da su je mučili i na kraju ubili. Mi smo u Sarajevu, tetak je umro i od tada jedva preživljavamo, braco dođi po mene molim te. Požuri, čekat ću te.

Pokrenuo sam invalidska kolica i otišao do sobe gdje je sjedila moja nova majka.

- Moram da idem za Bosnu što prije - rekoh joj. - Pronašli su mi sestru.

Nestrpljivo sam čekao da vidim svoju sestru. Čuli smo se skoro svaki dan, pričala mi je o svojim prijateljicama, o školi, o učiteljici. Često me ispitala o majci i ocu, nije ih se sjećala. Izbjegavao sam da joj pričamo tome mada sam znao da će doći dan kada ću joj ispričati čitavu priču.

Uputio sam se ka aerodromu. Drhtao sam. Nisam znao kako ću podnijeti dolazak u tu zemlju gdje sam izgubio sve. Nisam znao kako ću Melihu objasniti zašto nisam došao po nju. Ušao sam u avion. Taksisti sam rekao da me vozi u Buća Potok. Na autobuskom stajalištu ugledah djevojčicu duge plave kose, plavih očiju i bijelog lica, pooput anđela. Stajala je i čekala nekoga. Znao sam da je ona - majčine oči, pogled... Izašao sam iz taksija, spustio kofere, sageo se, raširio ruke i čekao da mi dotrči u zagrljaj. Dotrčala je, objesila mi se oko vrata i dugo sam je ljuljao, grlio i ljubio ne želeći da je ikada pustim.

Na vratima tetkine kuće dočekala me je starica pod mahramom koja se jedva držala na nogama. Zagrlila me jako i počela da plače. Muški sam je upozorio da ne pretjeruje, da sam, kao što vidi, živ i zdrav. Pokušavao sam da saznam znaju li šta o mojoj majci ali uzalud - tetka ništa nije govorila. Sjedili smo do kasno navečer, tetka je plakala i učila dove, zahvaljivala Bogu što me spasio. Poželio sam da ostanem u Sarajevo, da se više ne vraćam u Njemačku. Da ostanem tu gdje imam nekoga svog, da čuvam sestru i da se brinem o tetki. Dok se ne snađem za nešto bolje, da živim kod njih.

Našao sam posao u ćilimari. Tu sam upoznao i vašu majku. Nakon dugo vremena dobio sam mjesto šefa i počeo polahko da napredujem. Meliha je rasla, išla je u školu i bila najbolji đak. Nakon pet novih godina oženio sam se vašom majkom, tetka je umrla a Meliha je nastavila da se školuje u Njemačkoj, kod onih mojih novih roditelja. O majci se nikada ništa pouzdano nije saznalo. Oca su naši vojnici pronašli na obali Drine, voda ga je ostavila negdje kod Ustikoline. A onda ste došli vi, djeco moja, i postali razlog zbog koga ću da živim i da se borim. Sada, kada ste čuli ovu priču, neće vam biti teško da shvatite kako historija svakog naroda, osim bošnjačkog, teče kroz prostor i vrijeme; historija bošnjačkog naroda teče koritom Drine...

Odveo se do sobe gdje je zaspao sanjajući majku i čašu mlijeka koju mu pruža dok mu onaj čovjek daje komadić hljeba namijenjen pticama. Sanjao je oca koji mu, smješkajući se, daje jabuku iz njihove avlije...